

Ενημερωτικό Σημείωμα

Ειδική Έκθεση του Συνήγορου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για το 2021

Η συνεχιζόμενη αύξηση στον αριθμό των αναφορών που υποβάλλονται στον Συνήγορο του Πολίτη στο πλαίσιο της ειδικής του αρμοδιότητας ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α), τόσο από την πλευρά πολιτών όσο και συνολικά, δημιουργεί περαιτέρω προσδοκίες για τη συνέχιση της εγρήγορσης και ανταπόκρισης της Ανεξάρτητης Αρχής στην ενίσχυση της αξιοπιστίας της πειθαρχικής διαδικασίας σε περιπτώσεις καταγγελλόμενης αυθαιρεσίας από τα σώματα ασφαλείας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην Έκθεσή του ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α για το έτος 2021, αναφέρει την καταγραφή τριακοσίων οκτώ (308) νέων υποθέσεων, αριθμός που στοιχειοθετεί **αύξηση κατά 17%** σε σύγκριση με το 2020.

Από το σύνολο των νέων υποθέσεων, 6 στις 10 αφορούν σε προσβολή σωματικής ακεραιότητας ή προσωπικής ελευθερίας, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπάρχει ταυτόχρονα προσβολή σωματικής ακεραιότητας και προσωπικής ελευθερίας.

Στο πλαίσιο της εκ του νόμου υποχρέωσης για τις αρμόδιες υπηρεσίες να διαβιβάζουν προς τον Συνήγορο τις διαταγές διενέργειας εσωτερικών πειθαρχικών ερευνών, ως προς τα περιστατικά που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του, η συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων αυτών προήλθε από την ΕΛΑΣ, τέσσερις (4) από το Λιμενικό Σώμα ΕΛ/ΑΚΤ, εβδομήντα πέντε (75) **από πολίτες (αύξηση κατά 41% σε σύγκριση με το 2020)**, δύο (2) από τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX και μία (1) από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, ενώ επισημαίνεται και πάλι η πλήρης απουσία προώθησης υποθέσεων από τα σωφρονιστικά καταστήματα.

Από τα 139 πορίσματα που εξέδωσε εντός του 2021 ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α, σαράντα ένα (41) αναπέμφθηκαν στη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας ως προς την πληρότητα της εξέτασης ή/και την αιτιολογία, σε σαράντα οκτώ (48) κρίθηκε, με την επιφύλαξη συγκεκριμένων παρατηρήσεων και επισημάνσεων για μελλοντική αξιοποίηση, ότι δεν έχρηζαν συμπλήρωσης, ενώ σε είκοσι τρεις (23) υποθέσεις εκτιμήθηκε, ότι η έρευνα ήταν πλήρης και εμπεριστατωμένη.

Η πλειοψηφία των διοικητικών ερευνών που αναπέμφθηκαν προς συμπλήρωση (68%) αφορούσαν σε προσβολές κατά της σωματικής ακεραιότητας/υγείας.

Σε δύο (2) υποθέσεις ο Συνήγορος του Πολίτη, εντοπίζοντας απόκλιση από το διατακτικό του πορίσματός του με απουσία ειδικής και εμπεριστατωμένης για

αυτό αιτιολογίας, προχώρησε σε παραπομπή των σχετικών υποθέσεων στον αρμόδιο Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, για τις κατά νόμο ενέργειές του.

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, οι ολοκληρωθείσες διοικητικές έρευνες κατέληγαν στην αρχειοθέτηση της υπόθεσης, ενώ κυρώσεις προτάθηκαν σε είκοσι δύο (22). Και στις υποθέσεις αυτές, ωστόσο, η μεγάλη πλειοψηφία των εισηγουμένων ποινών αφορούσαν στην επιβολή συμβολικών προστίμων, παρά τις σχετικές επισημάνσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, με έμφαση στη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., για την μεταχείριση των πειθαρχικά ελεγχόμενων αστυνομικών με τον κατάλληλο βαθμό αυστηρότητας που αναλογεί στη παράβαση, ως εγγύηση για την αποτροπή επανάληψης παρόμοιων συμπεριφορών στο μέλλον.

Η ανάδειξη των διαδικαστικών προβλημάτων και πλημμελειών επί των πειθαρχικών ελέγχων αποτελεί το βασικό περιεχόμενο κάθε ειδικής έκθεσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και συνάδει με τον εγγυητικό ρόλο που ο Συνήγορος επιτελεί στο πλαίσιο της ειδικής του αυτής αρμοδιότητας.

Και στην Έκθεση για το 2021 δίνεται ειδικός χώρος στις παρεμβάσεις, που έγιναν από τον Μηχανισμό σε σχέση με τη διαδικασία πειθαρχικής διερεύνησης μιας σειράς υποθέσεων που απασχόλησαν έντονα τη κοινή γνώμη. Διατυπώνονται, έτσι, οι αξιολογήσεις του Μηχανισμού επί των πορισμάτων πειθαρχικών ερευνών που αφορούν συγκεκριμένα περιστατικά κακομεταχείρισης ή τραυματισμού πολιτών, όπως αυτά που σημειώθηκαν τον Νοέμβριο του 2019, συμπεριλαμβανομένων των επεισοδίων κατά την επέτειο του Πολυτεχνείου, όσο και κατά το 2020 αλλά και υποθέσεις που αφορούν σε όσα έλαβαν χώρα τον Μάρτιο του 2021 στην περιοχή της Νέας Σμύρνης.

Ειδικός χώρος αφιερώνεται και στις καταγγελίες για παράνομες επαναπροωθήσεις, οι οποίες εξετάζονται από τον Συνήγορο με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας. Σημαντική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός, ότι η ΕΛΑΣ ήδη από το 2019 άρχισε να διερευνά με προκαταρκτική πειθαρχική έρευνα περιστατικά φερόμενης επαναπροώθησης μέσω Έβρου, τα οποία προβλήθηκαν ιδιαίτερα από τον Τύπο. Το 2021 να υποβάλλονται στον Εθνικό Μηχανισμό και νεότερες αναφορές για περιστατικά που αφορούν σε φερόμενες επαναπροωθήσεις από νησιά του Αιγαίου, στις οποίες εμπλέκεται όχι μόνον η ΕΛΑΣ αλλά και το Λιμενικό Σώμα. Σε δύο (2) υποθέσεις, ο Συνήγορος επελήφθη κατόπιν διαβίβασής τους από το Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX, βάσει του άρ.111 παρ.4 του Κανονισμού ΕΕ/2019/1896.

Οι εκτιμήσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. αναφορικά με τις διαπιστωθείσες δυσλειτουργίες επί της πειθαρχικής διαδικασίας κατά το 2021 δεν παρεκκλίνουν ουσιαστικά από αυτές που έχουν εντοπιστεί και διατυπωθεί κατά τα προηγούμενα χρόνια. Αντίθετα, η συγκριτική ομοιομορφία που καταγράφεται, προκαλεί τον προβληματισμό του Μηχανισμού, ως προς τη διάσταση μεταξύ του νόμου και του τρόπου ή του βαθμού εφαρμογής του. Στα πιο πάνω έρχεται να προστεθεί η παρατηρούμενη στοχοποίηση νεαρών ή/και ανήλικων πολιτών καθώς και άλλων ευάλωτων ομάδων, λόγω εθνικής, εθνοτικής, ή φυλετικής καταγωγής.

Τέλος, η επιλογή της προκαταρκτικής διοικητικής εξέτασης (Π.Δ.Ε.), σχεδόν αποκλειστικά για τη διερεύνηση καταγγελιών, με την ένορκη διοικητική εξέταση (Ε.Δ.Ε.) να αποτελεί εξαίρεση, αφενός θέτει ένα ζήτημα ασυμβατότητας ως προς τη νομολογία του ΕΔΔΑ, το οποίο απαιτεί πλήρη, τεκμηριωμένο και αποτελεσματικό έλεγχο, αφετέρου δεν συνάδει με τη βαρύτητα των καταγγελιών και τη συναφή αξίωση διερεύνησης τους από εμπειρότερους αστυνομικούς, ιδιαίτερα σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις. Επιλογή που συντείνει στο περιορισμένο βαθμό αναγνώρισης πειθαρχικής ευθύνης και, κατ' επέκταση, επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων.

Ακόμη, όμως, και στις περιπτώσεις απόδοσης πειθαρχικών ευθυνών, η προτίμηση της προκαταρκτικής διερεύνησης έναντι της πειθαρχικής δίωξης συνεπάγεται την επιβολή κατώτερων πειθαρχικών ποινών, δεδομένου, ότι το είδος της πειθαρχικής διαδικασίας προκαταβάλλει και ως προς το πλαίσιο των προβλεπόμενων ποινών.

Ο πλημμελής πειθαρχικός έλεγχος δεν εξυπηρετεί την αρχή της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας που επιτάσσει η αστυνομική δράση και ως εκ τούτου δεν εγγυάται την αρχή διαφάνειας και την υποχρέωση λογοδοσίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η συνεχιζόμενη καταγραφή αστυνομικής βίας δεν λειτουργεί απλά ως πρόσθετο επιχείρημα της ανωτέρω παραδοχής, αλλά και ως υπενθύμιση του εγγυητικού ρόλου που έχει ανατεθεί στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.